

PRIMJERENOST NASTAVE STRANOG JEZIKA POTREBAMA I MOGUĆNOSTIMA SKUPINE I POJEDINCA

Praksa nastave stranih jezika sve više pokazuje da nametanje učenicima isključivo kolektivnog rada, pa i onda kad je najbolje organiziran, može izazvati negativnu reakciju. Oni kojima je namijenjena nastava stranog jezika sve više žele samostalno sudjelovati u odabiru što će i kako učiti. Oni traže da nastava bude što je moguće više usklađena s njihovim interesima, potrebama i sposobnostima, da podliježe potrebnim promjenama, tj. da bude fleksibilna.

Danas se sve više govori o raznim promjenama vrijednosti rada, o želji i volji za stanovitim samostalnim obrazovanjem, što bi zapravo moralo dovesti do demokratizacije u školskom obrazovanju, do djelomično samostalnog obrazovanja u različitim školskim situacijama.

U svim tim situacijama nastavnike stranog jezika zanima ponajprije kako suvremenu organizaciju nastave i učenja podvrgnuti tim raznim tendencijama, potrebama i mogućnostima skupine i pojedinca, kako riješiti problem planiranja rada, oblik rada, izbor materijala, problem samostalnog rada učenika i rad učenika u skupini, kako to mijenjati od jedne do druge obrazovne skupine. Ukratko — kako organizirati učenje stranog jezika da bi ono na najbolji način pridonijelo tome da učenik dođe što bolje do cilja koji je zacrtan programom ili njegovim izborom, i to od početnog do završnog stupnja učenja stranog jezika.

Nastava neće dovesti do (značajnih) rezultata ako »podučava« samo jedna osoba i ako je sve podređeno samo jednom licu. U svijetu koji se neprestano mijenja i u nastavnom je procesu nužno da svatko traži i otkriva ono što mu odgovara u određenom času života. Uspješno je učenje moguće samo onda kada ga učenik shvaća kao vezu s vlastitim planovima i potrebama. Iskustvo je bogati potencijal života i ono mora biti osnova svakog odgoja i obrazovanja. Ono će biti temelj svake kreativnosti bude li popraćeno samokritikom i samovrednovanjem. Onaj koji odgaja i obrazuje ne može biti jedini prenosilac znanja, on treba isto tako razvijati kreativnost učenika.

Samostalno učenje i obrazovanje, kada je riječ o učeniku, razvija se u sklopu programa i metoda koje su uvriježene u školama, ono može ili čak mora biti povremeno i usmjereno, pa onda govorimo o usmjerenoj individualizaciji. Međutim, samostalno obrazovanje nije samo individualno, ono je i kolektivno, u grupi, i njime uvijek ne upravlja autoritet nastavnika. Primjena takve autonomije pri učenju u sklopu školskog programa jedna je od mogućnosti nastavnog procesa. Ona se ne odnosi samo na individualizaciju nastave, ne svodi samo na vlastito obrazovanje, ona, naprotiv, pokreće volju za samostalnošću i odbojnost prema potpunoj ovisnosti bilo koje krute i neelastične nastave. Ta autonomija implicira pravo onoga koji se obrazuje i podučava da sudjeluje u procesu odgoja i obrazovanja koje je utvrdilo društvo i koje mu daje pravo da se povremeno odvoji od krutog procesa vladajućih normi.

Jasno je da dio nastavnog procesa mora obuhvatiti sve učenike, da ga svi moraju slijediti i da svi prema stanovitim formama moraju prema njemu biti ocjenjivani.

Nameće se, dakle, nova koncepcija aktivnosti nastavnika i učenika. Učenicima ne žele samo da ih nešto naučimo, već očekuju da im pomognemo pri obrazovanju, da postanu samostalni. To povlači za sobom novu koncepciju nastavne funkcije, što naravno ne uklanja difuziju znanja, već je uklapa u proširani skup.

Budući da je početno obrazovanje uvjet kasnijeg obrazovanja, osnovni mu je cilj posebno svladavanje osnovnog intelektualnog oruđa: učenje rasuđivanja, zaključivanja i razvijanje sposobnosti za samostalno mišljenje. Učenika se mora postepeno dovesti u situaciju da se malo-pomalo može lišiti pomoći izvane koju mu daje nastavnik kojemu je dužnost da ga vodi.

Da bi se samostalno učenje ostvarilo u praksi, bilo bi potrebno:

- a) omogućiti učenicima što samostalniji rad u nastavi stranog jezika,
- b) postepeno učiniti učenika odgovornijim u vlastitom procesu učenja i obrazovanja,
- c) poboljšati načine i metode rada učenika, pobuđujući u njima želju i volju za istraživanjem,
- d) poboljšati utjecaj škole, dajući učenicima autentičnije motivacije,
- e) izmijeniti odnose nastavnik — učenik,
- f) omogućiti učeniku vlastitu kontrolu rada.

Da bi se taj rad osamostalio i u nastavi stranih jezika odvijao u dobrim uvjetima, potrebno je produbljivati i razvijati metode vlastitog istraživanja pri korištenju dokumentarnim tehnikama.

Ta nova, djelomično samostalna, a djelomično rukovođena metodologija morala bi:

1. definirati i ograničiti sadržaj ili temu koju učenici žele proučiti,
2. podučiti učenike kako da shvate ključne riječi pomoću kojih će moći raditi na dokumentarnom materijalu,
3. naučiti ih kako će se koristiti raznim materijalima (enciklopedijama, rječnicima, atlasima itd.),
4. odgajati učenike tako da znaju izabrati dokumente, tj. da znaju razlikovati bitne od onih koji to nisu,
5. naučiti ih na dva načina čitanja: na brzo, tzv. dijagonalno čitanje, a zatim na metodsku analizu teksta uz pravljenje bilježaka: bez prvog načina čitanja, učeničku energiju iscrpiti će zadaci koji će se kasnije pokazati kao nekorisni, bez drugoga, brzo čitanje je posve površna vježba,
6. naučiti učenike da za određeno vrijeme završe svoj posao.

Proučavanje dokumenata mora biti predmet posebne aktivnosti. Učenici moraju biti svjesni da se svaki dokument može različito obrađivati, pa je zato potrebno da se unaprijed odredi zadatak koji je učenik odlučio izvršiti.

U svim navedenim aktivnostima učenik će tražiti pomoć nastavnika kad god mu to zatreba. I tu će onda doći do prave pedagoške suradnje u kojoj ne smijemo zaboraviti ni na učenikov uzrast, ni na njegovo znanje stranog jezika, da ne bismo od njega tražili ono što ne može sam izvršiti.

Do sada su najčešće učenici bili naviknuti da im sve informacije prenosi izravno sam nastavnik, ili da ih nađu u udžbeniku. Uloga učenika bila je često pasivna. Bili su primaoci unaprijed priređenog i za njih prilagođenog znanja. Promjena mora nastati u stavu učenika. Sada bi učenici morali aktivno ići u susret znanju.

U biti postoje četiri tipa samostalnog rada, od direktivnog do najslobodnijega, znajući da je svaki od njih već predviđen u nekim našim udžbenicima i da može biti primjeren potrebama pojedinca, tandema ili skupine.

- A. Tema zadana — Metoda rada određena
- B. Tema zadana — Metoda rada slobodna
- C. Tema nije zadana — Metoda rada određena
- D. Tema nije zadana — Metoda rada nije određena.

Ma kako oduševili i zainteresirali učenike za samostalan rad, moramo ih priviknuti da uz takav rad postoji i određen planirani program, vezan za nastavni plan, u kojem zaista treba ostaviti dovoljno mjesta i vremena za samostalan rad.

Možemo li utvrditi da je nastava stranog jezika naročito pogodna za samostalan rad? — Odgovor je višestruk. On je pozitivan ako smatramo da nastavnik stranog jezika već odavno mora shvatiti da se nastava ne može odvijati samo kao predavanje ili izlaganje, već da je potrebna neprestana interakcija nastavnik — učenik i učenik — učenik. Da ta interakcija mora biti živa i spontana, da je potrebno da nastavnik pušta učenicima inicijativu u radu, da ima na umu sklonosti i interese svakog pojedinca u zajednici koju čini obrazovna skupina.

Odgovor, međutim, može biti i negativan ako pomislimo na svojstvene teškoće u nastavi stranog jezika. Činjenica je da se od početka do kraja nastavnog procesa, od početnika do naprednih učenika, moramo neprestano brinuti o usvajanju instrumenta znanja i komunikacije i o usvajanju lingvističkih elemenata upotrebom tog instrumenta koji nikada neće biti posve svladan, a to je strani jezik. Osim toga, u uvriježenoj nastavi akcent je gotovo uvijek na jeziku komunikacije koji često zahtijeva model, a to je nastavnik ili različite snimke na vrpci. Učenik želi vodiča koji će ga ispravljati, stimulirati ili orijentirati. Imajući to na umu, čini nam se da je teško prepustiti posve učenike same sa svojim dokumentima, kao što to predlažu oni koji propagiraju samostalan rad. Ako je pretjerana samostalnost teško provediva u nastavi stranog jezika, odgovor na postavljeno pitanje mora nas voditi do razmišljanja da stanovite vrste samostalnog rada namijenjene pojedincu ili skupini dobro osmišljene i pripremljene imaju sigurno svoje mjesto u nastavi stranog jezika.

LITERATURA

- Les Fondements de l'action didactique*, E. De Corte et collaborateurs, Bruxelles, 1979.
Le travail indépendant
Les techniques de groupe
L'autoformation des jeunes } Revija »Les amis de Sèvres«,
br. 3/ 1974, 4/1978, 1/1980.